

УДК 331.45:005

**ДОСЛІДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ
МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ З ВИКОРИСТАННЯМ СТАНДАРТУ ISO
45001**<http://orcid.org/0000-0003-0430-0820>

Білоус-Сергєєва Світлана Олександрівна, к. е. н., доцент, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, beloussergeeva.75@gmail.com, тел: +380676239107

Svetlana Belous-Sergeeva, Ph. D., assistant professor, Pryazovskyi State Technical University, m. Mariupol

S. Belous-Sergeeva. Research of key elements of the implementation of the occupational health and safety management system with the use of ISO 45001.

The Occupational Safety and Risk Management system is an important part of an organization's health and safety strategy. Companies that have their own health and safety management system certified to ISO 45001 benefit from international recognition of ISO standards. Certification makes it possible to standardize the requirements for occupational safety management in a global context, provides companies with greater legal certainty, minimizes risks.

The work has an overview character. The purpose of the article was to identify and analyze the key elements of ISO 45001 for its successful integration into the existing OSH management system of Ukrainian organizations. The paper examines the requirements of ISO 45001: 2018. It identifies the basic processes that will help organizations to actively increase the effectiveness of their work in the field of occupational safety. The main advantages are highlighted, which will promote the reputation of the organization as a safe place to work and help to gain more direct benefits in the industry. The list of key factors for successful implementation and maintenance of the system of management of health and safety at work has also been formed. Research findings are an important tool for any company interested in implementing or upgrading a health and safety management system using the ISO 45001 standard, regardless of size and scope.

Білоус-Сергєєва С. О. Дослідження ключових елементів впровадження системи менеджменту безпеки праці з використанням стандарту ISO 45001.

Система менеджменту безпеки праці та управління ризиками є важливою складовою стратегії організації в галузі охорони здоров'я та безпеки праці. Компанії, які мають свою систему управління охороною здоров'я та безпекою праці, сертифіковану за стандартом ISO 45001, отримують переваги від міжнародного визнання стандартів ISO. Сертифікація дає змогу стандартизувати вимоги до управління охороною праці у глобальному контексті, забезпечує компаніям більшу правову визначеність, мінімізує ризики.

Робота має оглядовий характер. Метою статті було визначення та аналіз ключових елементів ISO 45001 для його успішної інтеграції у існуючу систему управління охороною праці українських організацій. У роботі розглянуто вимоги ISO 45001: 2018. Визначено основні процеси, що допоможуть організаціям активно підвищувати ефективність своєї діяльності в галузі охорони праці. Виділено основні переваги, що забезпечать просування репутації організації як безпечного місця для роботи та допоможуть набутти більше прямих переваг в галузі. А також сформовано перелік ключових факторів для успішного впровадження та забезпечення функціонування системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці. Результати дослідження є важливим інструментом роботи для кожної компанії, що зацікавлена у впровадженні або модернізації системи управління охороною здоров'я та безпекою праці, використовуючи стандарт ISO 45001, незалежно від її розмірів та сфери діяльності.

Белоус-Сергеева С. А. Исследование ключевых элементов внедрения системы менеджмента безопасности труда с использованием стандарта ISO 45001.

Система менеджмента безопасности труда и управления рисками является важной составляющей стратегии организации в области охраны здоровья и безопасности труда. Компании, которые имеют свою систему управления охраной здоровья и безопасностью труда, сертифицированную по стандарту ISO 45001, получают преимущества от международного признания стандартов ISO. Сертификация позволяет стандартизировать требования к управлению охраной труда в глобальном контексте, обеспечивает компаниям большую правовую определенность, минимизирует риски.

Работа имеет обзорный характер. Целью статьи было определение и анализ ключевых элементов ISO 45001 для его успешной интеграции в существующую систему управления охраной труда украинских организаций. В работе рассмотрены требования ISO 45001: 2018. Определены основные процессы, которые помогут организациям активно повышать эффективность своей деятельности в области охраны труда. Выделены основные преимущества, которые обеспечат продвижение репутации организации как безопасного места для работы и помогут приобрести больше прямых преимуществ в отрасли. А также сформирован перечень ключевых факторов для успешного внедрения и обеспечения функционирования системы менеджмента охраны здоровья и безопасности труда. Результаты исследования являются важным инструментом работы для каждой компании, заинтересованной во внедрении или модернизации системы управления охраной здоровья и безопасностью труда, используя стандарт ISO 45001, независимо от ее размеров и сферы деятельности.

Постановка проблеми в загальному вигляді, невирішені проблеми. Згідно з даними, що надає Міжнародна організація праці (МОП), в результаті нещасних випадків або професійних захворювань в даний час налічується більше ніж 2,78 мільйона смертей на рік, а кількість не смертельних травм і захворювань збільшилась до 374 млн. [1]. Наслідки від виробничих травм і хвороб позначаються як на роботодавцях, так і на економіці в цілому, приводячи до дострокового виходу співробітників на пенсію, відсутності персоналу і зростання страхових внесків [2 С. 5].

Сучасна концепція управління охороною праці (СУОП) в Україні визначає, що управління охороною праці на всіх рівнях – державному, регіональному, галузевому, на рівні підприємства, підприємців – базується на законодавчих та нормативно-правових актах про охорону праці; визначає пріоритетним сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці; наголошує на необхідності зниження ризиків, зумовлених виробничим устаткуванням, технологічними процесами, будівлями і спорудами [3]. Проте у ній не розглядаються ризики, зумовлені небезпечними діями працівників, тобто людським фактором, незважаючи на їх найбільшу непередбачуваність. Після оприлюднення стандарту ISO 45001 було офіційно визнано неефективність існуючої СУОП та необхідність впровадження нових механізмів управління в галузі охорони праці. Цей стандарт являє собою новий підхід, який вимагає від компаній розглянути нові ключові елементи для успішної реалізації цієї системи управління охороною здоров'я та безпекою праці.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Поняття системи управління охороною праці та охорони праці стало загальною необхідністю протягом останніх 20 років. Опублікований у березні 2018 року ISO 45001: 2018 приходить на зміну специфікації OHSAS 18001: 2007, тому питання ключових елементів та переваг його впровадження є новим та потребує дослідження.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення та аналіз ключових елементів ISO 45001 для його успішної інтеграції у існуючу систему управління охороною праці українських організацій. Для досягнення поставленої мети буде розглянуто наступні питання:

- проаналізувати вимоги ISO 45001: 2018;
- визначити переваги системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці на основі ISO 45001;
- виділити та охарактеризувати основні елементи впровадження системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці в організаціях.

Виклад основного матеріалу. ISO 45001: 2018, опублікований 12 березня 2018 року, є новим міжнародним стандартом, що стосується управління охороною праці та безпекою праці, який застосовує низхідний підхід управління ризиками та безпекою [4]. Новий стандарт можна застосовувати до всіх організацій, незалежно від розміру, галузі чи характеру бізнесу. Його особливістю є легкість для інтеграції в існуючі процеси управління організацією та стала структурованість як і у інших стандартів системи управління ISO (ISO 9001 для управління якістю та ISO 14001 для екологічного менеджменту). ISO 45001 замінює BS OHSAS 18001, і організаціям необхідно буде перейти на ISO 45001 до 2021 року.

Основним обов'язком роботодавця є забезпечення безпеки та здоров'я працівників у кожному аспекті, що пов'язані з роботою [3]. Для того, щоб ефективно виконувати цей обов'язок, необхідно прийняти новий підхід та нові інструменти управління безпекою праці. У цьому контексті стандарт ISO 45001 виступає у ролі корисного інструменту, який дозволить організації активніше вдосконалювати свою систему менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці незалежно від розміру, типу та характеру організації [5 С.3]. Але просто дотримуватись вимог стандарту недостатньо. Його ефективне впровадження вимагає не тільки простого дотримання вимог, але і відповідної кваліфікації персоналу. Також необхідна повна, сучасна оцінка ризиків та висока культура безпеки всередині організації. Впроваджуючи ISO 45001, організації не слід починати з нуля, можливе введення стандарту як вдосконалення уже функціонуючої системи управління безпекою праці.

Мета системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці полягає у наданні організаціям основи для менеджменту ризиків і можливостей в області охорони та безпеки праці. Призначенням і очікуваним результатом цієї системи є запобігання пов'язаних з роботою травм і погіршення стану здоров'я працівників, а також забезпечення їх сприятливими для здоров'я робочими місцями [6 С. 6]. Тому для організації є критично важливим усунути небезпеки і мінімізувати ризики за допомогою результативних запобіжних та захисних заходів. Коли такі заходи реалізуються організацією за допомогою функціонування її системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці, вони покращують її показники діяльності у галузі вцілому. Якщо вжити заходів по реагуванню на потенційні можливості для поліпшення показників діяльності в області охорони здоров'я та безпеки праці якомога раніше, система менеджменту, заснована на ISO 45001 може бути найбільш ефективною. Впровадження та забезпечення функціонування системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці, яка відповідає цьому документу, дозволить організації здійснювати менеджмент своїх ризиків і покращувати свої показники діяльності. Система менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці на основі на ISO 45001 може допомогти організації виконувати висунуті до неї правові та інші вимоги.

Відповідно до інструкцій стандарту [6 С. 20-38], організація може активно підвищувати ефективність своєї діяльності в галузі охорони праці, забезпечуючи наступні процеси:

- 1) Розробку та реалізацію власної політики охорони здоров'я та безпеки праці на основі ISO 45001;
- 2) Забезпечення постійного функціонування процесів, що враховують ризики, можливості та правові вимоги;
- 3) Визначення небезпек, пов'язаних з власною діяльністю, встановлення контролю та прагнення їх усунення;
- 4) Встановлення механізмів контролю для управління ризиками та додержання вимог законодавства шляхом підвищення обізнаності про ризики в галузі охорони праці;
- 5) Постійне оцінювання ефективності системи охорони здоров'я та безпеки праці і прагнення до її поліпшення.

Мета системи управління охороною праці та охороною праці має дві складові. По-перше, усі прагнуть не допустити захворювань та травматизму, і цей процес вимагає певного рівня систематизації та інтеграції загальних практик управління з охорони здоров'я та безпеки. По-друге, коли виникає хвороба чи травма, потрібен чітко розроблений план для забезпечення відповідності та впорядкованості. Це дасть змогу ефективно контролювати травми та хвороби, зменшуючи ризик виникнення потенційних позовів. Погане управління охороною здоров'я та безпекою безпосередньо впливає на основу будь-якої організації. Від витрат на відшкодування збитків до падіння моралі співробітників.

У поєднанні, згадані вище заходи забезпечать просування репутації організації як безпечного місця для роботи та допоможуть набути більше прямих переваг, таких як:

- зниження загальних витрат на інциденти;

- скорочення часу простою і витрат на переривання роботи через інциденти;
- зниження вартості страхових внесків;
- скорочення плинності кадрів;
- визнання за досягнення міжнародного критерію (що, в свою чергу, може вплинути на інших зацікавлених сторін, наприклад клієнтів, які переймаються своїми соціальними обов'язками) [5 С.3].

Впровадження та забезпечення функціонування системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці, підтримання її в робочому стані та її результативність залежать від ряду ключових елементів:

1) Організаційний контекст. При впровадженні або модернізації системи охорони здоров'я та безпеки праці кожна організація повинна визначати як зовнішні (технологічні, економічні, правові та соціальні), так і внутрішні (культура, знання, цінності та ефективність) фактори, які у свою чергу, можуть вносити корективи та додавати нові пункти контролю для систематичного визначення та моніторингу безпеки праці.

2) Потреби зацікавлених сторін та участь працівників. Створення послідовного розкладу зустрічей для працівників охорони здоров'я та безпеки праці є ключовим фактором для перегляду поточних стратегій та успішної реалізації нових ініціатив для системи управління охороною праці кожної організації. Крім того, введення чіткого плану комунікації сприяє співпраці та зменшує розгубленість під час надзвичайних ситуацій. Розробка розкладу щотижневих зустрічей співробітників з організації охорони праці та призначення керівника цих зустрічей забезпечить підвищення їх результативності. Він також повинен відповідати очікуванням усіх зацікавлених сторін, будь то акціонери, працівники, клієнти чи товариство. Створення спільної електронної системи спілкування або іншого внутрішнього комунікаційного інструменту, а також доступний робочий графік сприяє полегшенню виділення часу на спілкування між командою. Стандарт вимагає розуміти потреби та очікування зацікавлених сторін, а також враховувати участь та консультації працівників.

3) Лідерство та комунікація. Ці характеристики керівництва стандарт об'єднує в один фактор. Цей пункт вимагає більшої відданості та участі вищого керівництва у виявленні ризиків, пов'язаних з роботою та безпекою на робочому місці та інтеграції вимог охорони здоров'я та охорони праці у свої бізнес-процеси. Успішна організація системи управління охороною праці вимагає модернізації культури організації, а цей процес практично неможливий без регулювання та підтримки керівництва.

4) Ідентифікація небезпек та управління ризиками. Оцінка ризиків є необхідною функцією успішної системи охорони здоров'я, яка допомагає захистити працівників від потенційної шкоди, а організацію – від можливих штрафів та судових позовів. Визначивши потенційні небезпеки для своїх працівників, організація може визначити сфери недотримання техніки безпеки та розробити та впровадити необхідні рішення. Організаціям слід керувати та вживати заходів для вирішення будь-яких ризиків чи можливостей, які можуть вплинути на здатність системи управління досягти намічених результатів.

5) Цілі та результативність. Правильна постановка мети та планування задач. Перш за все, системи управління охороною праці повинні допомагати організаціям підготувати програму політики охорони праці, що відповідає меті. Ця програма повинна встановлювати чіткий напрямок для організації, якого слід додержувати, і повинна демонструвати прихильність до постійного вдосконалення. Необхідне зосередження на цілях щодо покращення та оцінки ефективності на усіх рівнях організації.

6) Ведення документації. Для кожної системи управління охороною праці потрібен спосіб розповсюдження актуальних документів потрібним людям. Створення протоколів у цій галузі допомагає завжди забезпечити працівникам доступ до поточної та правильної інформації щодо безпеки. Відповідно до стандарту вся документально підтверджена інформація (як документи, так і записи), що включає електронну інформацію та інформацію про процес, повинна контролюватися та керуватися відповідальними особами.

7) Внутрішня політика та графік аудиту. Аудит охорони здоров'я та безпеки – ще один чудовий спосіб забезпечити дотримання законів з безпеки, а також виявити сильні та слабкі сторони у системі управління охороною здоров'я та безпекою праці. Аудит може виконувати або внутрішній, або зовнішній аудитор, і незалежно від того, який спосіб обирає організація, аудит слід проводити регулярно. Документація з аудиту може використовуватися для порівняння вдосконалень та проблем з року в рік, виявлення тенденцій, точного ризику та створення нових ініціатив з безпеки на основі даних аудиту.

8) Постійне вдосконалення. Стандарт вимагає змінити бізнес, вживаючи проактивні заходи, як частину постійного вдосконалення та управління ризиками. Програми тренінгу з безпеки праці можуть охоплювати моделювання таких ситуацій як: пожежа, землетруси, аварії, надання першої допомоги. Ці основні протоколи навчання безпеці можуть врятувати життя в разі надзвичайної ситуації та запобігти подальшій небезпеці. Інші види навчання включають правильне використання засобів індивідуального захисту, поводження з небезпечними відходами, тощо.

9) Регулярна перевірка управління. Кожна система управління охороною здоров'я та безпекою праці повинна час від часу переглядатися, для переконання, що поточні цілі виконуються і нові ініціативи проводяться та регулярно практикуються. Такий огляд системи управління та команди вищим керівництвом слід проводити регулярно. Це несе відповідальність персоналу та надає можливість обговорення між персоналом безпеки та вищим керівництвом для пошуку напрямків удосконалення та нових ідей.

Висновки і перспективи. Система управління охороною здоров'я та безпекою праці є одним з основних елементів загальної системи управління компанією. Її впровадження має здійснюватися організацією інтегровано з іншими системами управління, наприклад системою управління якістю, навколишнім середовищем, тощо. Впровадження ISO 45001 грає важливу роль, тому що служить основою для управління охороною праці і ризиками в організаціях. Його мета полягає в забезпеченні безпечних робочих місць. Після впровадження стандарту на робочих місцях буде можливо запобігати появі травм і погіршенню самопочуття працівників, постійно удосконалюючи умови праці. Запровадження системи менеджменту охорони здоров'я та забезпечення безпеки праці на основі ISO 45001 допоможе організації створювати безпечні і сприятливі для здоров'я робочі місця, запобігати пов'язаним з роботою травмам і погіршенням стану здоров'я, а також постійно поліпшувати її економічні показники у галузі.

Визначено основні процеси, що допоможуть організаціям активно підвищувати ефективність своєї діяльності в галузі охорони праці. Виділено основні переваги, що забезпечать просування репутації організації як безпечного місця для роботи та допоможуть набути більше прямих переваг в галузі. А також сформовано перелік ключових факторів для успішного впровадження та забезпечення функціонування системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці. Результати дослідження є важливим інструментом роботи для кожної компанії, що зацікавлена у впровадженні або модернізації системи управління охороною здоров'я та безпекою праці, використовуючи стандарт ISO 45001, незалежно від її розмірів та сфери діяльності.

Список використаних джерел:

1. *Safety and health at work [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm>.*
2. *Зеркалов Д. В. Наукові основи охорони праці / Зеркалов В. Д. – К.: «Основа», 2015. – 934 с. ISBN 978-966-699-7*
3. *Закон України “Про охорону праці” від 14.10.1992 № 2694 - XII у редакції від 12.02:2015 р. № 191 - VII.*
4. *ISO 45001 occupation health and safety [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.iso.org/iso-45001-occupational-health-and-safety.html>*
5. *International Organization for Standardization. ISO 45001 occupation health and safety [Electronic resource] / International Organization for Standardization. – 2018. – Mode of access: <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100427.pdf>.*

6. Системы менеджмента охраны здоровья и обеспечения безопасности труда. Требования и руководство по их применению [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа к ресурсу: <http://iso-management.com/wp-content/uploads/2018/04/ISO-45001-2018-perevod-ot-31-03-2018.pdf>.

References (BSI):

1. «Safety and health at work», available at: <https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang-en/index.htm>.
2. Zerkalov D. (2015), «Scientific bases of labor protection», [«Naukovi osnovy oхorony praci»], Kyiv, Osnova.
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On Occupational Safety”, [«Zakon Ukraїni “Pro oхoronu praci”»], Kyiv.
4. «ISO 45001 occupation health and safety», available at: <https://www.iso.org/iso-45001-occupational-health-and-safety.html>
5. «International Organization for Standardization. ISO 45001 occupation health and safety», available at: <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100427.pdf>.
6. Management systems for health and safety. Requirements and guidelines for their application, [«Systemy menedzhmenta oхorony zdorov'ya y` obespecheny`ya bezopasnosti` truda. Trebovani`ya y` rukovodstvo po y`x pry`meneny`yu»], available at: <http://iso-management.com/wp-content/uploads/2018/04/ISO-45001-2018-perevod-ot-31-03-2018.pdf>.

Keywords: implementation of ISO 45001; management system; occupational health management; benefits of ISO 45001; occupational health and safety standard.

Ключові слова: впровадження ISO 45001; система управління; менеджмент охорони праці; переваги ISO 45001; стандарт охорони здоров'я та безпеки праці.

Ключевые слова: внедрение ISO 45001; система управления; менеджмент охраны труда; преимущества ISO 45001; стандарт охраны здоровья и безопасности труда.

Рецензент: Колосок В. М., д. е. н., доцент кафедри менеджменту транспорту та логістики ДВНЗ «ПДТУ»

Перевірено на плагіат системою:

<https://corp.eu.unicheck.com/similarity/report/8e32d962014b4f13ab6bf878df860269>